

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԳՀ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԱՏՐԱՏԵԳ

*Տարեկան ամփոփիչ հանրապետական գիրաժողովի
հողվածների ժողովածու*

1(1)

Երևան
ԵՊՀ հրատարակչություն
2018

**Հրատարակության և Երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի ՀՀԻ գիտական խորհուրդը**

**Խմբագրական խորհրդի կազմ
Գլխավոր խմբագիր՝**

Սիմոնյան Ա. Հ. (ՀՀ ԳԱԱ
քրթակից անդամ, պատմական
գիտությունների դոկտոր,
պրոֆեսոր, ԵՊՀ)

Խմբագրակազմ

Մելքոնյան Ա. Ա. (պատմական
գիտությունների դոկտոր,
պրոֆեսոր, ակադեմիկոս,
ՀՀ ԳԱԱ),

Քեռյան Գ. Մ. (քաղաքական գիտ.
դոկտոր, պրոֆեսոր, ԵՊՀ),

Քոչարով Վ. Վ. (պատմական

գիտությունների դոկտոր,
պրոֆեսոր, ՌԴ, Սանկտ
Պետերբուրգի պետական
համալսարան)

Սաֆրասոյան Ռ. Ա.

(պատմական գիտությունների
դոկտոր, պրոֆեսոր, ակադեմիկոս,
ՀՀ ԳԱԱ),

Պետրոսյան Գ. Վ.

(բանասիրական գիտությունների
դոկտոր, պրոֆեսոր, ԵՊՀ),

Հովսեփյան Մ. Մ.

(բանասիրական գիտությունների
դոկտոր, պրոֆեսոր, ԵՊՀ),

Մելքոնյան Ռ. Հ. (բանասիրական
գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ, ԵՊՀ),

Ջամալյան Գ. Վ. (հոգեբանական
գիտությունների թեկնածու,
ԵՊՀ),

Հովհաննիսյան Ա. Կ.

(պատմական գիտությունների
թեկնածու, ՀՀ ՊՆ),

**Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական համալսարան**

Խմբագրության հասցեն՝

ՀՀ, 0025, Երևան,

Ալեք Մանուկյան 1,

ԵՊՀ ռազմավարական

հետազոտությունների ԳՀ

լաբորատորիա:

Հեռ.՝ 094 84-17-67

**Էլ. կայք՝ publications.y-su.am
publishing.y-su.am
armcsr.com**

**Խմբագրությունը կարող
է հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով հեղինակների
տեսակետներին:**

**e-mail: info@armcsr.com,
publishing@ysu.am
Տպագրական 11.25 մամուլ:**

Տպաքանակը՝ 150

**Հանձնված է շարվածքի՝
29.03.2018**

**Հանձնված է տպագրության՝
20.07.2018**

**ԱԳՐԲԵՉԱՆԻ ՀԵՏ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ,
ՃՇԳՐԻՏ ԱՐՏԱՀԱՅՏՈՂ ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐԻ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅԱՆ ՇՈՒՐՉ**

Դավիթ Չամայան, ԵՊԼՀ

Հանրահայտ իրողություն է՝ եզրույթներն արտահայտում են հակամարտող կողմերի պատկերացումներն այդ հակամարտության ծագումնաբանության, ընթացքի ու կարգավորման հեռանկարի վերաբերյալ: Սակայն միջազգային ճանաչում են ստանում առավել նախաձեռնողական դիվանագիտական ակտիվություն հանդես բերող հակամարտող կողմի ստեղծած եզրույթները:

Ոչ թե «շփման գիծ», այլ «Արցախի պետական սահման»

Առաջին հերթին տեղին է անդրադառնալ սահմանադրորեն Արցախի մասը կազմող, սակայն նախկին ԼՂԻՄ-ի սահմաններից դուրս գտնվող տարածքներին վերաբերող եզրույթներին:

Այսպես, մեզանում երբեմն օգտագործվում է «անվտանգության գոտի» եզրույթը, որով ընդգծվում է այդ տարածքների կարևոր լինելը Արցախի անվտանգության համար, առավել հաճախ՝ «ազատագրված տարածքներ» եզրույթը՝ նշելու համար այդ տարածքների պատմականորեն մեզ պատկանելու, ինչպես նաև ազդեատրին ճնշելու հանգամանքը:

Սակայն թե՛ ներկայում, թե՛ ապագայում *Արցախի փաստացի փարածքի անսակարկելիությունն ադեկվատ կերպով արտահայտվում է «Արցախի սահմանադրորեն ամրագրված տարածքներ»* եզրույթի միջոցով: Այս տեսակետից՝ **«Արցախի սահմանադրորեն ամրագրված փարածքներ»** եզրի տրամաբանությունը նույնական է **«Արցախի պետական սահման»** եզրի տրամաբանությանը, այն է՝ Արցախի ներկայիս տարածքն անսակարկելի է:

Այս համատեքստում տեղին է անդրադառնալ նաև «շփման գիծ» եզրույթի վտանգավորության խնդրին՝ հաշվի առնելով այն, որ վերջինս մեզանում կիրառվում է գրեթե համատարած:

Ինչպես գիտենք, հակամարտության ընթացքում պաշտոնական

Բաքուն քարոզչական և դիվանագիտական շրջանառության մեջ է դրել խնդրի ծագման և ընթացքի պատկերը հոգուտ իրեն աղավաղող բազմաթիվ եզրույթներ: Այդպիսիներից է նաև «շփման գիծ» եզրույթը, որը, մեր համոզմամբ, նպատակահարմար չէ կիրառել: Հիշեցնենք, որ ադրբեջանական ծագմամբ այդ եզրույթը մեզանում կիրառվում է «դարաբաղա-ադրբեջանական հակամարտ գործերի շփման գիծ» ձևակերպմամբ¹:

Բանն այն է, որ «շփման գիծ» եզրույթն ամանցյալ է Բաքվի պաշտոնական տեսակետից առ այն, թե իբր Հայաստանի Հանրապետությունն օկուպացրել է Ադրբեջանի տարածքի 20%-ը: Բնավ պատահական չէ, որ Ադրբեջանի ՊՆ պաշտոնական հաղորդագրություններում «շփման գիծ» եզրույթը կիրառվում է «Հայաստանի Ձինված ուժեր» արտահայտության հետ փոխկապակցված: Ի դեպ, այս առումով «շփման գիծ» և «գրավված տարածքներ» եզրույթներն իրենց բովանդակությամբ նույնական են: Մանրամասները:

«Շփման գիծ» ասվածը ենթադրում է սկզբունքորեն փոփոխելի, անկայուն, ժամանակավոր բաժանարար գիծ: Այսինքն՝ այդ եզրույթը կոչված է ընդգծելու ոչ միայն հակամարտության կարգավորված չլինելը, այլև Հայաստանի Հանրապետության կողմից Ադրբեջանի տարածքի օկուպացիայի հանգամանքը: Այդ եզրույթով է նաև պաշտոնական Բաքուն փորձում որպես հակամարտության կողմ ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետությանը, և մինևույն ժամանակ՝ բացառել ինքնորոշված Արցախի՝ որպես բանակցությունների ինքնուրույն կողմ հանդիսանալու հնարավորությունը: Այսինքն՝ պաշտոնական Բաքուն, այս եզրույթը ստեղծելով ու հետևողականորեն տարածելով, ձգտում է նախ՝ **միջազգային հանրության շրջանում կարծիք ձևավորել առ այն, թե իբր Հայաստանի Հանրապետությունն օկուպացրել է իր տարածքի մի մասը**, ապա նաև՝ **թույլ չդրալ, որ Արցախի ներկա տարածքն աշխարհում ընկալվի որպես Արցախի բնակչության ինքնորոշման իրավունքի իրացման արդյունք**: Ըստ այդմ՝ «շփման գիծ» եզրույթը կոչված է տրամաբանորեն հիմնավորելու պաշտոնական Բաքվի դիրքորոշումն առ այն, որ ստատուս քվոն անընդունելի է ու պետք է փոխվի, և որ «Ադրբեջանի տարած-

¹ «Շփման գիծ» եզրույթի վտանգավորության և «Արցախ - Ադրբեջան պետական սահման» եզրույթի կիրառման նպատակահարմարության վերաբերյալ տե՛ս նաև **Мелик-Шахназарян Л.**, О войне и победе, т. 2, Ереван, Айгитак, 2015:

բային ամբողջականությունը պետք է վերականգնվի»:

Այսպիսով՝ «շփման գիծ» եզրույթը հակամարտության կարգավորման վերաբերյալ պաշտոնական Բաքվի տեսակետը հանրայնացնելու նպատակ ունի և, ըստ էության, Արցախի բնակչության ինքնորոշման իրավունքը ժխտելու ադրբեջանական դրսևորումներից մեկն է: Ըստ այդմ՝ կարծում ենք, որ **կիրառելով այն մենք, ըստ էության, ընդունում ենք պաշտոնական Բաքվի տեսակետն առ այն, որ Հայաստանի Հանրապետությունն օկուպացրել է Ադրբեջանի տարածքի մի մասը:**

Առավել վտանգավոր է սակայն այն, որ «դարաբաղա-ադրբեջանական հակամարտ գորքերի շփման գիծ» եզրույթը հաճախ մեզանում կիրառվում է «հայ-ադրբեջանական սահմանին» հավելումով՝ ի նկատի ունենալով Հայաստանի Հանրապետության սահմանն Ադրբեջանի հետ: Տվյալ դեպքում «հայ» արմատը մասնավորեցվում և նույնացվում է Հայաստանի Հանրապետության հետ: Որպես հետևանք՝ Արցախը ընկալվում է որպես հայկական տիրույթից դուրս գտնվող մի տարածք: Վերը նշվածը վտանգավոր է, քանզի կարող է խեղել հասարակության մոտ հայրենիքի կերպարի և ընդգրկման ընկալումը: Առհասարակ կարծում ենք՝ հարկավոր է հայոց երկու պետություններին անդրադառնալիս հստակորեն ընդգծել «Հայաստանի Հանրապետություն» անվանումը և ձեռնպահ մնալ «հայ» արմատն օգտագործելուց բոլոր այն դեպքերում, երբ հարկավոր է առանձնացնել «Արցախ» տեղանունը՝ որպես հայոց երկրորդ պետության անվանում: Այս ամենը բնավ մանրուքներ չեն, քանզի եզրույթները կարող են հանրային դիրքորոշումներ ձևավորել: Հասարակության ընկալումներում պետք է հստակ լինի՝ գոյություն ունի հայոց երկու պետություն, բայց մեկ ընդհանրական Հայաստան հայրենիք:

Այսպիսով, չկա որևէ փաստարկ, որ կիսմնավորեր մեզանում «հակամարտ գորքերի շփման գիծ» եզրույթի կիրառման նպատակահարմարությունը: Կարծում ենք՝ մեզ համար շահեկանը «**Արցախ-Ադրբեջան պետական սահման**» եզրույթն է, որը և՛ ճշգրիտ է, և՛ բառի բուն իմաստով հայանպաստ: Այստեղ արժե հատկապես ընդգծել, որ հակամարտության կարգավորված չլինելը խոչընդոտ չէ «**Արցախ-Ադրբեջան պետական սահման**» եզրույթն օգտագործելու համար: Չէ՞ որ հակամարտության կարգավորված չլինելը մեզ

չի խանգարում ընդունելու Արցախի բնակչության ինքնորոշման իրավունքն ու միջազգային ատյաններում պաշտպանելու այդ իրավունքի իրացման արդյունքը՝ հայոց երկրորդ պետության գոյությունը, մանավանդ որ հայկական կողմը պաշտոնապես սկզբունքորեն բացառում է հակամարտության կարգավորման այնպիսի սցենարի կենսագործումը, որի արդյունքում Արցախը կհայտնվի Ադրբեջանի կազմում:

Ինչպես գիտենք, Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն ռազմաքաղաքական ղեկավարությունը ընդգծում է, որ հակամարտության կարգավորման գործում վերջին խոսքը պատկանում է Արցախին, իսկ պաշտոնական Ստեփանակերտը՝ որպես ինքնորոշված սուբյեկտ, հայտարարում է, որ հետպատերազմյան իրողությունների փոփոխությունն ու տարածքային զիջումներն անընդունելի են, քանզի այդպիսին է Արցախի բնակչության հավաքական կամքը: Այսպիսով՝ Արցախի ռազմաքաղաքական ղեկավարության դիրքորոշման տրամաբանությունը հետևյալն է՝ ***Ադրբեջանի հետ Արցախի սահմանները կարող են ճշգրտվել, բայց սահմանի ուրվագծի սկզբունքային փոփոխությունն անհնար է***: Պաշտոնական Ստեփանակերտի այս սկզբունքային դիրքորոշումը³ կոչված է ***ընդգծելու Արցախի՝ հակամարտության ինքնուրույն կողմ լինելը, շեշտելու Հայաստանի Հանրապետության կողմից Ադրբեջանի փարածքի օկուպացիայի թեզի անհիմն լինելը*** և ի վերջո՝ ***դիվանագիտական գրաքրոյքամբ բացառելու փարածքային զիջումների հեռանկարը***:

Հետևաբար՝ Արցախը՝ որպես հայոց երկրորդ պետություն, ունի և ունենալու է սահմաններ: Իսկ եթե այդպես է, ապա միանգամայն տեղին է «Արցախ-Ադրբեջան պետական սահման» եզրույթի կիրառումը, քանզի այն միանգամայն համահունչ է հակամարտության կարգավորման վերաբերյալ թե՛ Հայաստանի Հանրապետության,

² Այլ հարց է, որ այդ ճշգրտում ասվածի հեռանկարն այնքան հեռու է և մշուշոտ, որ այժմ այդ մասին խոսելը պարզապես իրատեսական չէ:

³ Տե՛ս՝ Հանդիպում ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահների հետ, ԼՂՀ Նախագահի աշխատակազմ, 18.05.2014, <http://www.president.nkr.am/am/news/meetingsWithForeignDelegations/2441/>, հղվել է 04.11.2017 թ.: Տե՛ս նաև **Бунтман Е.**, Интервью с Кареном Мирзояном, Радио “Эхо Москвы”, 04.03.2013, <https://echo.msk.ru/programs/beseda/1023174-echo/>, հղվել է 04.11.2017 թ.:

քե՛ Արցախի պաշտոնական դիրքորոշումներին:

Այսպիսով, հայաստանյան հասարակության ընկալումներում Ադրբեջանի հետ հակամարտության պատկերը պետք է արտացոլված լինի ճշգրտորեն: Մասնավորապես՝ վտանգավոր և ըստ այդմ՝ անթույլատրելի է, որ հակամարտության կարգավորման թյուրքամետ սցենարը մեր հանրությունը ընկալի որպես ընդունելի: Իսկ թյուրքանպաստ եզրույթների ակամա կիրառումն անուղակիորեն նպաստում է վերը նշվածին, քանզի հանրային ընկալումներում ամբողջապես տարապետ է ադրբեջանական թեզերը՝ վերջիններիս հանդեպ հանրությանն առավել ընկալունակ դարձնելով և այդ կերպ նպաստելով դրանց տարածմանը:

«Ղարաբաղյան հակամարտություն», քե՞ «Ադրբեջանի հետ հակամարտություն» այս երկու եզրույթից ո՞րն է առավել ճշգրիտ բնորոշում հակամարտության էությունը:

Արցախի տարածքի հանդեպ Ադրբեջանի հավակնություններով պայմանավորված՝ հակամարտությունը դիվանագիտական, քաղաքագիտական շրջանակներում հայտնի է «Ղարաբաղյան հակամարտություն» անվամբ: Ըստ այդմ՝ փաստ է, որ սույն եզրույթը ստացել է միջազգային ճանաչում: Սակայն, մեր համոզմամբ «Ղարաբաղյան հակամարտություն» եզրույթը սկզբունքորեն սխալ է արտահայտում հակամարտության ծագումնաբանությունն ու զարգացման հեռանկարները: Մեր կարծիքով՝ հակամարտության վերաբերյալ եզրույթներ ստեղծելիս հարկ է ելնել թուրք-ադրբեջանական տանդեմի հետ հակամարտության ցիկլային լինելու սկզբունքից⁴: Առավել քան ակնհայտ է, որ Բաքվի հավակնությունները չեն սահմանափակվում լոկ Արցախի տարածքով. թուրք-ադրբեջանական հավակնությունները շատ ավելին են: Այստեղ տեղին է հատկապես ընդգծել, որ պատմականորեն հայապատկան տարածքների հանդեպ նկրտումների առումով Թուրքիայի և Ադրբեջանի հեռահար շահերը նույնական են: Այսպիսով, Անկարայի և Բաքվի ծավալապաշտական նկրտումները հակամարտությունը դարձնում են տևական: Ահա այս համա-

⁴ «Շփման գիծ» եզրույթի վտանգավորության և «Արցախ - Ադրբեջան պետական սահման» եզրույթի կիրառման նպատակահարմարության վերաբերյալ տե՛ս նաև **Мелик-Шахназарян Л.**, О войне и победе, т. 2, Ереван, Айгитак, 2015:

տեքստում Արցախի տարածքին տիրանալու Բաքվի ցանկությունը, մեր համոզմամբ, հարկավոր է դիտարկել որպես **տվյալ պայմանական ժամանակահատվածում արդիական դարձած թուրք-հայկական տրեզանի հակամարտության մի դրվագ**: Հետևաբար՝ հակամարտության ներկա դրվագը տարածքային գիջումների սցենարով կարգավորել փորձելու դեպքում պարզապես վրա կհասնի հակամարտության հաջորդ փուլը, որը պայմանականորեն կարելի է անվանել **նախիջհանյան**: Բանն այն է, որ նման սցենարի կենսագործման դեպքում Ադրբեջանը, ստանալով հնարավորը, վաղ թե ուշ կփորձի Նախիջհանի հետ տարածքային կապ հաստատել, ինչը **մնում է թուրք-ադրբեջանական երկյակի հեռահար նպատակներից մեկը**: Այդ նպատակն այսօր անիրականանալի է ազատագրված Արցախի ներկա՝ սահմանադրորեն ամրագրված տարածքի պայմաններում: Արցախի սահմանների ներկա ուրվագիծը թուրք-ադրբեջանական ագրեսիվ նկրտումները զսպող, ըստ էության, անփոխարինելի գործոն է, որը կանխում է թյուրք-հայկական հակամարտության զարգացումը մեզ համար վտանգավոր ուղղությամբ և ստիպում հակառակորդին համակերպվել հայոց պետականության գոյության հետ:

Հետևաբար՝ ելնելով ողջ վերը նշվածից՝ տեղին է շրջանառել «**Ադրբեջանի հեղ Կակամարտություն**» եզրույթը: Այս կերպ ընդգծվում է հակամարտության շարունակական բնույթը, այդ շարունակականության պայմանավորված լինելը թուրք-ադրբեջանական ագրեսիվ նկրտումներով և, ինչն ամենակարևորն է, Արցախի ներկա տարածքի վճռորոշ նշանակությունն այդ ագրեսիվ նկրտումները զսպելու գործում:

Եվս մեկ նկատառում. սկզբունքորեն կարևոր է, որ մեր հանրային ընկալումներում Արցախը չընկալվի որպես խնդիր՝ պրորբեն: Մինչդեռ «Ղարաբաղյան հակամարտություն» եզրույթը պարունակում է նաև այդ վտանգը: **Հակամարտության պայմանոր ոչ թե Արցախն է, այլ թուրք-ադրբեջանական ագրեսիվ հավակնությունները**, հետևաբար՝ հարկավոր է հետևողական ջանքեր գործադրել՝ ասիա այս հոգեբանորեն առողջ դիրքորոշումը հայաստանյան հանրային ընկալումներում ամրապնդելու համար: Կարծում ենք՝ «**Ադրբեջանի հեղ Կակամարտություն**» եզրույթը շրջանառելն էապես կնպաստի այդ նպատակին:

Բանալի բառեր - Հայաստան, Արցախ, Ադրբեջան, եզրույթներ

ДАВИД ДЖАМАЛЯН - О НЕОБХОДИМОСТИ УПОТРЕБЛЕНИЯ ТОЧНЫХ ТЕРМИНОВ, ХАРАКТЕРИЗИРУЮЩИХ КОНФЛИКТ С АЗЕРБАЙДЖАНОМ

В статье анализируется целесообразность употребления в публицистическом и политико-дипломатическом лексиконах некоторых терминов, касающихся Нагорно-Карабахского конфликта. “Линия соприкосновения войск” или “государственная граница Арцаха”, “Карабахский конфликт” или “конфликт с Азербайджаном”: автор предлагает собственные методологические подходы для выбора корректных и объективных терминов.

Ключевые слова: *Армения, Арцах, Азербайджан, термины*

DAVIT JAMALYAN - ON THE OBJECTIVE TERMS DESCRIBING THE CONFLICT WITH AZERBAIJAN

The article discusses some terms, related to the Nagorno-Karabakh conflict. “Line of Contact” vs “Artsakh’s state border”, “Karabakh conflict” vs “Conflict with Azerbaijan”: which one is right or “more right”? The author proposes his considerations on the selection of terms in compliance with objectiveness and correctness.

Key words: *Armenia, Artsakh, Azerbaijan, terms*

Բովանդակություն

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Աննա Բաբայան

«ԽՈՋԱԼՈՒԻ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ»
ԱԴԲԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԻՖԻ ՇՈՒՐՋ..... 3

Անուշ Ամիրբեկյան

ԼԵՈՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱՔԱՂԻ ՋԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՄԱՆ ԸՆԹԱՅՔԸ 1991 Թ. ՀՈՒՆԻՍԻՑ
ՄԻՆՉԵՎ 1992 Թ. ՄԱՅԻՍ 22

Էրիկ Դավթյան

ԱՐՑԱԽՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ. ԲԱՑԱՏՐԵԼՈՎ
ՀԱԿԱՍԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ..... 37

ԲԱՆԱԿ ԵՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Արծրուն Հովհաննիսյան

ԱԹՄ-ՆԵՐԻ ԴԵՐՆ ՈՒ ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐԴԻ
ՊԱՏԵՐԱՋՄՆԵՐՈՒՄ..... 49

Սերոբ Բազիկյան

ՉԺՈՒԳԵ ԼՅԱՆԻ ՌԱԶՄԱՐՎԵՍՏԸ..... 70

Էդգար Էլբակյան

ՊԲ 23524 ՉՈՐԱՄԱՍԻ ՄԱՍՆԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ 2016 Թ.
ԱՊՐԻԼՅԱՆ ՊԱՏԵՐԱՋՄԻՆ..... 84

Վլադիմիր Պողոսյան

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՉՈՐՐՈՐԴ
ՊԱՇՏՊԱՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆ ԱՊՐԻԼՅԱՆ ՄԱՐՏԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՕՐԵՐԻՆ..... 93

ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԵՎ ԳԼՈՔԱԼ ՉԱՐԳԱՅՈՒՄՆԵՐ

Վարուժան Գեղամյան

«ՆՈՐ ՌԵԻՍԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ». Ռ. Թ. ԷՐԴՈՂԱՆԻ ԱՆՉԻ
ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ..... 101

Վիկտոր Բոչարով
 ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՍԱՐԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.
 ՆՈՐ ՀՈՐԻՉՈՆՆԵՐ 112

Էդգար Էյբսկյան
 ԹՈՒՐԲԻԱՅԻ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԵՏ
 «ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳԱՐՆԱՆ» ՀԱՄԱՇԱՐՈՒՄ 118

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

Ալվինա Աղաբաբյան
 ՂԱՐԱԲԱՂՅԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐԸ
 ԽՈՐՀՐԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՍԱՄՈՒԼՈՒՄ..... 141

Սամվել Մարտիրոսյան
 ԱԴԻԲԵՋԱՆԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՀԱՔԵՐԱՅԻՆ
 ՆԵՐՈՒԺԻ ՍԱՄԻՆ 165

Գավիթ Ջամալյան
 ԱԴԻԲԵՋԱՆԻ ՀԵՏ ՀԱԿԱՍԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ.
 ՃՇԳՐԻՏ ԱՐՏԱՀԱՅՏՈՂ ԵԶՐՈՒՅԹՆԵՐԻ
 ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅԱՆ ՇՈՒՐՁ 171

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՆԱՍՏԱՐԱՆ
ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԳՀ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՄՏՐԱՏԵՊ

*Տարեկան ամփոփիչ հանրապետական գիրաժողովի
հոդվածների ժողովածու*

1(1)

Համակարգչային ձևավորումը՝ Կ. Չալաբյանի
Կազմի ձևավորումը՝ Ա. Աղաբաբյանի
Սրբագրումը՝ Ա. Աղաբաբյանի

Տպագրված է «ՄԻՍՄԱ» ՍՊԸ-ում:
ք. Երևան, Հանրապետության 49, 7/1

Ստորագրված է տպագրության՝ 18.07.2018:
Չափսը՝ 60x84 ¹/₁₆: Տպ. մամուլը՝ 11.25:
Տպաքանակը՝ 150:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am